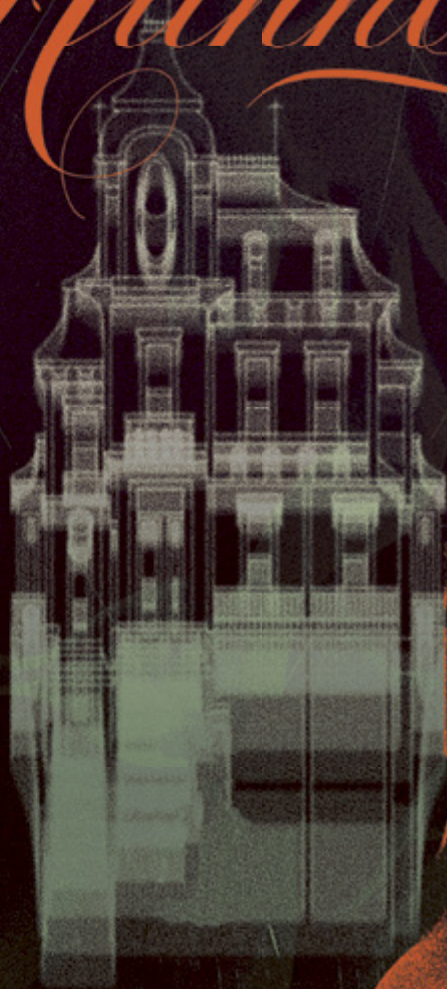


ROMAANI

KOSMOS

hühke



TOBY LOYD

SUOMENNOS: LAURA LIIMATAINEN

TOBY LLOYD

Kiihke

SUOMENNOS
LAURA LIIMATAINEN

KOSMOS — HELSINKI

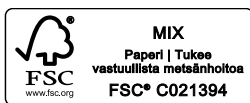
Sivuilla 57–58, 60 ja 65 olevat sitaatit William Shakespearen teoksesta *Hamlet* suomentanut Paavo Cajander.

Sivuilla 149–150 olevan sitaatin Franz Kafkan teoksesta *Kirjeitä Milenalle* suomentanut Aarno Peromies, Otava, 1971.

Sivulla 154 olevan sitaatin T. S. Eliotin runosta
”Burbankilla matkaopas, Bleisteinilla sikari” suomentanut Juha Silvo
(T. S. Eliot: *Kootut runot*), WSOY, 2022.

Sivulla 212 oleva sitaatti teoksesta *Sefer jetsira eli Luomisen kirja*
Riikka Tuorin suomennoksen pohjalta, Aatma, 2019.

Suomentaja haluaa kiittää avusta Simo Muiria.



Englanninkielinen alkuteos Fervour

© Toby Lloyd, 2024

Suomenkielinen laitos © Laura Liimatainen ja Kosmos, 2025

ISBN 978-952-352-266-4

Kansi: Jussi Karjalainen

Kosmos on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

***KOSMOS**

PAINETTU EU:SSA

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@kosmoskirjat.fi

Zoeylle

*Kun Baal-Šem Tovin kuolema oli lähellä, opiskelija saapui hänen
luokseen mukanaan kirjoitettu kirja ja sanoi:
"Nämä ovat teidän sananne, jotka olen kirjoittanut ylös.
Tämä on rabbi Israelin Toora."*

*Mestari luki kirjoitukset ja sanoi:
"Sanakaan tästä ei ole minun Tooraani."*

HASIDILEGENDA

ENSIMMÄINEN OSA

GEHINNOM JA AIKA SEN JÄLKEEN

1. luku

Näin kerrotaan:

Ennen kuin Yosef kuoli, Rosenthalien kolme lasta kutsuttiin vuorotellen ullakolle, missä Yosef oli viettänyt elämänsä viimeiset kymmenen vuotta. Siellä oli makuuhuone ja sen yhteydessä oma kylpyhuone ja pieni keittiö, kaikki pölykerroksen peitossa; viimeisin siivooja oli irtisanoutunut viikkoja aiemmin eikä korvaajalle ollut tarvetta. Tovyah nuorimmaisena oli kolmantena vuorossa. Hänelle ei kerrottu, että tämä olisi viimeinen kerta, kun hän puhuisi isoisälleen, mutta häntä ei päästetty ylös ennen kuin hän oli pessyt kasvonsa ja vaihtanut ylleen puhtaan paidan. Äiti laski käden hänen olalleen ja riuhtoi harjaa hänen takkuisten hiustensa läpi.

”Sattuu”, Tovyah sanoi.

”Sellaista elämä on”, äiti vastasi ja oikaisi poikansa kauluksen.

Tovyah löysi vanhuksen vilttikasan alta tyynyjen avulla pysyyn tuettuna. Asento ei kielinyt rentoudesta vaan rojahtamisesta. Zeiden silmät olivat tiukasti kiinni, ja Tovyah luuli hänen nukahtaneen. Mutta sitten zeide sanoi Tovyahin nimen kuin olisi muistellut, mikä pojan nimi olikaan.

”Tässä minä olen”, Tovyah sanoi.

Vanhus avasi räpytellen silmänsä. Hän halusi tietää, menikö pojanpojalla hyvin koulussa. Tietenkin! Edellisistä matikan-

läksyistä yhdeksäntoista tehtävää kahdestakymmenestä oikein, vaikka kukaan muu ei ollut saanut yli viittätoista. Tovyah jätti kertomatta, miten tunnin jälkeen Jack Thomas palkitsi Tovyahin menestyksestä kivuliaalla inkkarihieronnalla.

Zeide yskäisi, ja kasvoille palasi niille ominainen kurtistus. ”*Gut.*” Tovyah oli kasvanut peläten isoisäänsä kuollakseen. Ensimmäisessä muistossaan Tovyah neppaili marmorikuulia lattian halki Elsien kanssa ja oli onnensa kukkuloilla, kunnes zeide laskeutui ullakolta myrskynmerkkinä ja karjui heille: ”Viisi kokonaista minuuttia rauhaa! Mikä on niin vaikeaa?” Vanhus oli heilutellut kävelykeppiään ilmassa, ja Tovyah oli pelännyt kotkanmuotoisen kädensijan nokan syöksähtävän häntä kohti.

Sairaus oli kuitenkin muuttanut miestä. Nykyään zeiden kädet tärisivät ja puhuminen oli hankalaa. Lähietäisyydeltä Tovyah erotti punaisen viivan isoisänsä kummankin silmän alla, ja silmät itse olivat melkein värittömät, kuin raat munanvalkuaiset. Sen sijaan pingottunut ryhti, terävät kulmat, ankara mulkoilu, joka sai jopa Tovyahin äidin alistumaan, olivat menynyttä.

Nyt zeiden hengitys kävi käheäksi ja katkonaiseksi. Tovyah pohti, saattaisiko se lakata kokonaan, todistaisiko hän hetkeä, jolloin isoisä astuisi rajan yli. Voisiko vanhus kuolla hänen silmiensä edessä? Mitä sitten tapahtuisi? Sam Morris, joka turhautui suuresti mutta sai myös hieman sadistista iloa hakatesaan viikonloppuisin heprean perusteita Tovyahin kaltaisten kakaroiden päähän, suhtautui vältellen kysymyksiin kuoleman jälkeisestä elämästä. ”Siitä meidän ei kuulu tietää”, Sam vastasi ja vaihtoi puheenaihetta.

Zeiden hengitys palasi tasaiseen rytmiin. Vanhus yritti oikaista ryhtiään ja viittoi poikaa lähemmäksi. Nyt Tovyah kuulisi miksi hän oli täällä. Nyt hän saisi isoisänsä läksiäislahjan, suuren julistuksen, jotakin jota kantaisi mukanaan loppuelämänsä.

”Älä pakota huutamaan”, zeide varoitti. Tovyah astui lähemmäs vuodetta.

Itsepintaisesti vanhus yritti nousta ja rojahti aina vasten sängynpäätä, kunnes oltiin pattitilanteessa. Ponnistelu tuntui tehneen hänelle hyvää. Ääni kaikui nyt selkeämpänä, vaativampana. ”Toinen poika on kovin erityislaatuinen. Abel oli toinen poika, ja Jaakob oli toinen poika. Minä olin toinen poika, ja sinäkin olet toinen poika. Ei Gideon, vaan sinä.”

Tovyah ei tiennyt, odotettiinko häneltä vastausta, joten hän piti suunsa kiinni. Hän oli kuullut tämän saarnan ennenkin. Zeide jatkoi: ”Uskotko sinä Jumalaan?”

Kysymys osui kuin isku pimeästä. ”Tietenkin”, Tovyah vastasi. Varpaat painuivat mattoon.

”Ei mitään *tietenkin*.”

Zeide yski taas, ja sitten tuli hiljaista.

”Anna kun näytän.” Hän kiskoi yöpaitansa hihaa nykyisellä säällittävän hitaalla tahdillaan. Tovyah toivoi, että isoisä lopettaisi eikä paljastaisi ikivanhaa raajaansa.

”Tiedätkö, mikä tämä on?” zeide kysyi ja piteli kohotettua hihaa kyynänpään yläpuolella.

Tovyah tuijotti kalpeaa käsivartta eikä saanut sanaa suustaan. Kananliha, hirvittävät mustat merkit.

”Ja tiedätkö, mitä se tarkoittaa?”

Tovyah nyökkäsi.

”Et sinä tiedä. Tämä tarkoittaa, että jotkut ihmiset luulevat voivansa päättää, ketkä ovat ihmisiä ja ketkä eivät.” Hän vai-keni, rapsutti kyynänpään roikkuvaa ihoa ja jatkoi: ”Elämällä ilman Jumalaa ei ole tarkoitusta. Mikä merkitys sillä on? Älä pudistele päätäsi. Kerro, mikä sinulle on merkityksellistä.”

Ei ollut mitään sanottavaa.

”Luuletko, että Jumalaa kiinnostaa, uskotko Häneen vai et? Jumala nauraa.”

Tovyah ei vieläkään sanonut mitään, eikä tarvinnutkaan. Pian zeide oli käyttänyt kaiken vähäisen energiansa ja lysähti

tyynyjä vasten. Silmät sulkeutuivat. Kun hän puhui taas, hän kysyi pojanpojaltaan, oliko tämä nähnyt viime aikoina Arielia. Tovyah oli tottunut tällaiseen puheenparteen, kadonneisiin punaisiin lankoihin, tyhjyydestä ilmestyviin kysymyksiin. Mutta hän ei ollut eläissään tuntenut ketään Arielia.

Isoisä jatkoi: ”Eikös Elsie leiki hänen kanssaan toisinaan? Hän on vasta pikkupoika. Ole kiltti hänelle.”

”Ai kenelle?”

”Arielille! Kuuntele. Hänellä on väriä kasvoillaan. Tässä.”

Zeide taputti kulmaluutaan, ja Tovyahin muisti heräili. Hämärääkin hämärämpi mielikuva, varjo ajatusten reunalla. Eräänä kaukaisena yönä hän oli herännyt Elsien huoneesta tuleviin ääniin. Hän oli hiipinyt varpaillaan ovelle miettien, kenelle Elsie oikein puhui. Ovenraosta lankesi valokaistale. Kun Tovyah kurkisti sisään, hän näki lukulampun valossa Elsien kasvot. Sängyn jalkopäässä kädet sylissään istui Tovyahin ikäinen poika. Tovyah ei tuntenut tätä. Silmän yläpuolella pojalla oli tumma läikkä, josta tuli mieleen lehmien pilkut. Kun tämä puhui, suusta tuleva kieli ei ollut englantia.

Tovyah ei ollut varma, oliko muisto oikea vai unessa nähty. Se oli hänen mielessään niin häilyvä. Zeide alkoi taas vääntelehtiä.

”Minne minua viedään?” zeide kysyi.

Tovyah ei ymmärtänyt.

”Joudunko lukkojen taa vai pääsenkö vapaaksi?”

Poika laski katseensa. Hänen ei tarvinnut vastata; isoisä höpötti taas omiaan.

”Kuuntele!” zeide sanoi havahduttuaan jälleen pojanpoikansa läsnäoloon. ”Pidä silmällä Elsietä. Ja Gideonia. Toinen poikahan suojelee muita, eikö vain? Hän jatkaa taistelua. Auta nyt vaihtamaan tyyntä. Ne kutittavat. Saastaiset kananhöyhenet!” Kun se oli tehty, hän käski Tovyahia täyttämään sängyn vieressä olevan vesilasin. Poika jäi hetkeksi odottelemaan. Oliko vielä jotakin? Isoisän koukistunut sormi ja hurjistunut katse lähettivät Tovyahin matkoihinsa.

Ennen kuin hän ehti keittiöön, veli ja sisko piirittivät hänet porrastasanteella. He kuljettivat hänet Elsieen huoneeseen, ja Gideon sulki oven. ”No?”

Tovyahilla oli ristiriitainen olo. Elsie oli hänen läheisin liittolaisensa perheessä: täydellinen tytär, joka piti Tovyahin puolia vanhempiensa edessä, kun toisinaan sattui pieniä rikkeitä – silloin kun Tovyah oli syönyt suklaata ja juonut maitoa parin tunnin päästä sunnuntaipaistista tai napsauttanut valot päälle unetomana sapattiyönä nähdäkseen, minne pissata. Gideonista tuli kuitenkin hankala olo. Veli oli nyt kuudentoista, hänellä oli aikuisen miehen kova ääni ja tapana seisoa kylpyhuoneen peilin edessä ovi tarkoituksella apposen ammollaan ja kasvot partavaahdon peitossa. Eivätkä muutokset rajoittuneet ainoastaan Gideonin ruumiiseen, vaan koskivat myös hänen mielenkiinnon kohteitaan. Gideon ei enää osallistunut peleihin ja mielikuvitusleikkeihin, jotka täyttivät Tovyahin ja Elsieen vapaa-ajan.

Gideon puhui taas. ”Kerro nyt, Tuvs! Se sanoi, että mä olen ihan samannäköinen kuin sen veli Mendl, joka kai oli joku sotasankari, ja sitten se sanoi, että muutan Israeliin. Ja sitten Elsieille se sanoi, että Elsie on käytännössä profeetta.”

Elsie naksautti kieltään. ”Hän sanoi, että minä kuulen Jumalan äänen.”

”Than sama. Mitä sä sait?”

Tovyah vilkaisi veljensä taikinan lailla turvonneista kasvoista siskoonsa. Hän halusi puhua sisarensa kanssa kahden.

”Hän sanoi, että toinen poika on erityislaatuinen. Niin kuin Iisak.”

Gideon odotti hetken toivoen enemmän. ”Siinäkö kaikki? Saitko Toora-tunnin? Tiedän, ettet ole sen suosikki, mutta tuo oli kyllä perseestä.”

Elsie näytti mietteiliäältä. ”Eikö zeide osaa enää laskea? Enköhän minä ole toinen lapsi.”

Gideon pudisti päätään. ”Sinä olet tyttö. Tytöt eivät ole poikia.”

”Älä ota kaikkea niin kirjaimellisesti.”

Jos Tovyah sanoisi zeiden antaneen hänelle tehtäväksi suojella muita, hän tietäisi saavansa naurut. Miksei hän ollut saanut ihmeellistä tulevaisuuden ennustusta, jolla voisi leveillä veljelleen? Se, kuten niin moni muukaan asia, ei ollut reilua.

”Ja sitten hän näytti tatuointinsa!” Tovyah möläytti.

”Eikä”, Gideon sanoi.

”Vannon!”

Gideon nauroi. ”Totta kai se näytti kätensä. Sehän kiskoo sitä jatkuvasti esiin.” Hän rullasi paidanhihan ylös, katsoi käsi-varttaan ja henkäisi muka kauhistuneena.

Elsie läimäisi Gideonin polvea. ”Tovyah ei ole nähnyt sitä ennen.”

”Okei, okei, ei siinä”, Gideon sanoi ja veti hihansa alas. ”Onhan se aika kovaa settiä. Erityisesti noin nuorelle. Oliko sillä joku niin kuin syy näyttää se?”

Tovyah sanoi, että zeide vain halusi näyttää sen.

”Oletko varma, ettei se ollut uhkaus?”

”Olen.”

”Mä näin sen ensi kertaa lomalla. Oltiin Bournemouthissa tai Cromerissa tai jossain muussa pienessä paskakylässä Englannin rannikolla, jonne meitä aina raahattiin. Se oli ennen sinun aikojasi, Tuvs. Me riisuttiin rannalla vaatteita, ja minä sanoin: ’Zeide, sulla on tatuointi! Upeeta!’”

”Sait varmaan korvilleesi”, Elsie sanoi.

”Totta hitossa. ’Eijei’, se sanoi. ’Tämä ei ole upeaa.’ Se kalautti niin kovaa takaraivoon, että kaaduin. Hannah sanoi, ettei se ollut koskaan halunnut sitä tatuointia, että pahat miehet teki sen. Ja vuosikausia luulin, että ukko oli joku gangsteri.”

Vakuuttuneena siitä, ettei pikkuveljestä saanut enää mitään irti, Gideon lähti laittamaan ruokaa, sillä hänen mukaansa se ei hotsittanut Ericiä ja Hannahia. Vanhempien kutsuminen etunimillä oli myös yksi asia, jonka vuoksi Gideon oli muuttanut yhtäkkiä niin erilaiseksi. Elsieen se ei kuitenkaan tehnyt

vaikutusta. Hänestä se oli teennäistä. Tovyah ei tiennyt, mitä ”teennäinen” tarkoitti.

Nyt kun he olivat kahden, Elsie tutkaili pikkuveljeään. Hänen ilmeensä pehmeni. ”Sanoiko zeide sinullekin, että hän haluaa polttohautauksen?”

Taas yksi sana, jota Tovyah ei ollut kuullut ennen. Hän oli kuitenkin nokkela lapsi, ja merkitys aukeni hänelle väläyksenä. Musta portti piilottaa karmaisevan valon, oranssin hohteen, liekkejä. Tuhkan hajua, niin kuin grillijuhlien jälkeen.

Muutamaa yötä aiemmin Tovyah ei ollut saanut unta vaan oli lähtenyt huoneestaan vaeltelemaan ja jäänyt istumaan portaiden yläpäähän. Kaidetta puristaen hän oli kuunnellut askarruttavaa keskustelua, jota vanhemmat olivat käyneet alhaalla olohuoneessa. Se oli riita. Äidin mukaan zeide halusi polttohautauksen. Pari viime kuukautta äiti oli käynyt ullakolla päivittäin istumassa ja kuuntelemassa vanhuksen juttuja. Se oli itsessään outoa; Hannahilla oli aina ollut etäinen, jopa hyinen suhde appiukkoonsa. Heistä oli kuitenkin tullut erottamattomat, kun Hannah oli saanut ajatuksen kirjoittaa appensa elämäntarinasta kirjan. Eric ei siitä pitänyt.

Kuten ei pitänyt polttohautauksestaakaan. ”Mahdotonta”, Eric julisti. Ja Tovyah, joka liukui alemmas portailla kuullakseen paremmin, ymmärsi syyn. Laki määrää, että kuolleet on haudattava. Kaikki muu on häpäisyä.

”Sanoi”, Tovyah vastasi Elsielle kovin vakavana. ”Hän sanoi, ettei halua tulla haudatuksi maahan.”

Elsie hymyili. ”Kukapa haluaisi?”

Tovyahilla oli edelleen tyhjä lasi kädessään, kun hän lähti siskonsa huoneesta. Kävi ilmi, että pyyntö hakea vettä oli viimeinen asia, jonka hän isoisänsä suusta kuuli. Kun hän palasi ullakolle, vanhus nukkui suu auki, hampaat esillä ja pieni kuolavana leualle valuneena. Hankalasti kuorsaten zeide yritti saada jotakin irtomaan syvältä kurkustaan, kun Tovyah hiipi ulos huoneesta.

Seuraavana päivänä ei tapahtunut mitään – kukaan ei kuollut. Elsie oli merkille pantavan vaitonainen, piti huoneensa oven kiinni koko iltapäivän. Illallisella hän ahmi pastansa ja pyysi lupaa nousta pöydästä ennen kuin kumpikaan hänen sisarusistaan oli syönyt. Kun hän oli jälleen yksin, hän jatkoi pitkän runon työstämistä isoisälleen. Seuraavana aamuna hän luki sen ääneen perheelleen, ja se oli Tovyahin mielestä kaunis. Paikoin runo oli vaikeaselkoinen, mutta viimeinen kuva painui mieheen kirkkaana: pimeään tunneliin katoava siluetti, jota seurasi pienempi, epämääräisempi hahmo, pojan varjo. Elsie halusi tavoitella isoisänsä hahmoa ennen kuin tämä katoaisi, mutta hänen oli päästettävä irti. Jos hän juoksisi perään, hän saattaisi säikähtää isoisän kasvoja, jos tämä kääntyisikin.

”En tykkää”, Hannah sanoi. Hän ei uskonut perusteettomiin kehuihin. Hän uskoi, kenenkään niin kertomatta, että hänen lapsensa arvostivat hänen rehellisyyttään. Hän uskoi, että kaikki arvostivat hänen rehellisyyttään.

”Minusta se on hieno”, sanoi Eric. Oli julkinen salaisuus, että hän oli mieltyneempi tyttärensä kuin kahteen muuhun lapseensa.

”Ai tunneli kuoleman symbolina? Aikansa elänyt klisee.”

”Elsie on kolmentoista! Sinulle se on klisee, mutta hänelle se on löytö.”

Elsie kiukustui. ”En minä ole mikään lapsi, isi.”

”Älä äidistä välitä. Metafora on erinomainen. Se leikittelee ikivanhalla kuvastolla.”

”Ei se ole mikään metafora”, Elsie sanoi. ”Se kuvaa tapahtumaa. Metafora tarkoittaa jotakin, mitä ei oikeasti tapahdu.”

Sinä iltana, kun äiti avasi makuuhuoneen oven ja kertoi vihdoinkin uutiset, Tovyahissa heräsi polte mennä yläkertaan katsomaan. Hän oli nähnyt kuolleen hiiren, joka oli lytistynyt jalkakäytävän reunaa vasten ja jonka pää oli verilammikossa, mutta ei hän ollut koskaan nähnyt kuollutta ihmistä. Ei edes kuvassa. ”Ei haittaa, jos haluat itkeä”, Hannah sanoi. Äiti ei

itkenyt vaan suukotti nuorinta poikaansa päälle ja lähti huoneesta. Gideon oli ulkona kavereiden kanssa, virallisesti pelaamassa jalkapalloa, epävirallisesti tekemässä mitä lie. Tieto zeiden kuolemasta kietoi Tovyahin levottomuuteen. Kerran hän oli jäänyt jumiin äidin vaatekaappiin, kun he olivat Elsiein kanssa leikkineet tutkimusmatkailijoita napajäätiköllä. Sisko oli kirmannut huoneesta kikattaen, eikä Tovyah ollut löytänyt kahvaa, josta kääntämällä olisi päässyt ulos. Paniikissa hän heittäytyi olkapää edellä vasten ovea ja huusi apua. Kukaan ei tullut. Taas hän huusi, mutta vielääkään kukaan ei tullut. Pian hartiaa särki ja päässä heitti. Hän hapuili takkien ja mekkojen seassa ja tunsu jotakin karkeaa kasvoillaan. Kun hän lakkasi itkemästä ja kuunteli, ei kuulunut pihauksia. Kauhistuttava oivallus sävähti hänen lävitseen: jos Elsie oli lähtenyt vitsillä ulos, talossa ei ollut ketään. Vain ullakolle suojaan vetäytynyt zeide. Lopulta Tovyah löysi kahvan kaapin sisältä, se oli aivan käden ulottuvilla. Mutta entä jos hän ei olisi löytänyt sitä? Kuinka kauan hän olisi joutunut kököttämään pimeässä silloin tällöin karjuen? Mahdotonta sanoa. Ei olisi ollut minkäänlaista keinoa mitata kuluvia sekunteja. Vain jakamatonta pimeyttä ja velttojen vaatteiden loppumattomia laskoksia.

Ei ihme, ettei isoisa halunnut maan poven: hän ei halunnut joutua ikiajoiksi ahtaaseen laatikkoon, jossa hän huutaa pimeyteen löyhä pellavakangas kasvoillaan.

Vaikka Yosef Rosenthal tapasi viimeisinä vuosinaan harvoin ketään, hautausmaalla arkkua odotti vaikuttava joukko. Kaikki Ericin ja Hannahin ystävät, ne aikuiset jotka kuuluivat Tovyahin koulun ulkopuoliseen todellisuuteen, saapuivat paikalle. Etummaisena Sam Morris musta kipa saarena kaljun pään meressä, silmät kuin pululla, julisti, miten ei saattanut uskoa tätä todeksi. Hänen perässään kulki košer-lihakaupan Ida, jonka vitsejä Tovyah ei aina tajunnut mutta jotka silti punastuttivat. Sitten tuli Bryn Cohen toisen vaimonsa Claren kanssa, Koningsbergit

tanakoine lapsineen, Freddy Marx kravatinsolmu löysällä kuin koulupojalla sekä Jane ja Jonathan Strasfogel vaihtaen kuulumisia Benny Michaelsonin kanssa, jonka isä oli mennyt naimisiin harhauskoisen kanssa ja pakottanut poikansa häpeäkseen kääntymään juutalaisuuteen. (Huhuttiin aikuisiän ympärileikkauksesta.) Heidän lähestyessään maahan vasta kaivettua kuoppaa Gideon potkaisi Tovyahia nilkkaan ja kiinnitti tämän huomion Ruth ja Rebecca Solomoniin, jotka olivat heillä satunnaisesti lapsenvahtina ja usein heidän yöllisten pohdintojensa pääosissa. Solomonin tyttöjen perässä kulki naimaton Lotte (muistakaamme häntä rukouksissamme), kolme Shaw'n sisarta, Yehuda vastenmielisine naamaluomineen ja valtava Harry Nathan käsikynkässä hoikan satakahdeksankymmentäsenttisen Veran kanssa. Hannah oli kerran kuvaillut pariskuntaa kulhoksi, joka karkasi lusikan kanssa. Paikalla oli yhtä lailla kasvoja, joita Tovyah ei tunnistanut. Kaikki olivat mustiin pukeutuneita, vakavakatseisia ja hiljaisia, kuin olisivat jättämässä hyvästit päättävälle aikakaudelle. Oliko zeide ollut näin tärkeä?

Rabbi Grossman puristi papereita pikkuruissa käsissään ja sai muutaman yrityksen jälkeen kurkkunsa selvitettyä. Hebreankielisten veisujen välissä hän ylisti (englanniksi) Yosef Rosenthalin rohkeutta holokaustin todistajana ja selviytyjänä, miestä joka ei ollut suostunut kaikesta huolimatta luovuttamaan. Hänen aikuinen poikansa ja kolme kaunista lapsenlastaan olivat siitä todiste, eikä mitenkään vähäinen sellainen. Heidän syntymänsä tilastollinen todennäköisyys oli olematon. Vaan silti, valtavista vihamielisistä voimista huolimatta, tässä he seisoivat, terveinä, yhdessä ja toisiaan rakastaen.

Sillä hetkellä Eric laski kätensä poikiensa harteille, ja Tovyahista tuntui kummallisesti siltä, että ilman heidän tukeaan Eric kaatuisi siihen paikkaan. Hän ei ollut koskaan ennen nähnyt isänsä itkevän. Hän katsoi tuttuja kasvoja, jotka suru oli muuntanut toisiksi, ja syyllisyys täytti hänet; hän oli luullut, että vain Elsie oli surullinen. Pian Tovyah itsekin itki.

Kuten käy kuulijoitaan hämmentäville suullisille testamenteille, Yosefin viimeiset toiveet jätettiin omaan arvoonsa. Vuosisataisten tapojen mukaan Eric määräsi, että hänen isänsä kiedottaisiin tallit-rukousviittaan ja haudattaisiin East Hamin hautausmaalle rakkaan muistoissamme elävän Janetin viereen. Vain Elsie vastusti. Kun ruumista laskettiin hautaan, Elsie otti askelen taakse ja naksautti kieltään. Ja kun äiti ojensi hänelle pienen kiven laskettavaksi haudalle, hän tunki sen taskuunsa. ”Tämä menee ihan väärin”, hän sanoi. Muut kiinnittivät huomionsa Elsieen, mutta Hannah antoi asian olla. ”Hautajaisissa käyttäydytään hassusti”, Eric sanoi myöhemmin.

Sen jälkeen perhe kerääntyi ullakolle viettämään šivaa kunnivieraiden kanssa, jotka oli kutsuttu paikalle minjanin saavuttamiseksi. Siellä itkettiin ja heijattiin edestakaisin. Kaikki talon peilit oli peitetty mustalla kankaalla, ja seitsemän päivän ajan nuo portaalit kuvajaisten syvyykseen oli suljettu.

Se tapahtui kesällä, vuosisadan viimeisenä. Ja niin kävi, ettei Yosef Rosenthal, kaksikymmentäluvun lapsi, päässyt uudelle vuosituhannelle. Hän syntyi juutalaisena Varsovan alempaan keskiluokkaan, ja hänen synnyinkotinsa oli kauan sitten tuhonnut ikivanha viha ja nykyaikainen politiikka, jollaista hän ei kyennyt kuvittelemaankaan. Kun elämä sitten kuljetti häntä ensin maasta ja sitten ajanjaksosta toiseen, lapsuusmuistot tuntuivat enää vain mukavilta kertomuksilta, iltojen ajanvietteeltä. Samalla kaikesta selvinnyt maailma alkoi merkitä vuosi vuodelta yhä vähemmän, kunnes lopulta hän vietti viimeiset tuntinsa yskien pölyisellä ullakolla ja tuskin uskoi maailmaan enää lainkaan.

2. luku

Elsie säilytti kiven, jonka äiti oli antanut hänelle hautajaispäivänä. Se oli harmaajuovainen, ja toiselle puolelle oli kehittynyt niin täydellinen reikä, että se näytti siltä kuin siihen olisi upotettu poranterä. Hän otti tavaksi pyöritellä kiveä kädessään puhuessaan, ja hermostuneena hän painoi sen rintaansa vasten. Kukaan perheessä ei muistanut, mistä kivi oli peräisin, ja pian he lakkasivat kiinnittämästä huomiota näihin Elsieen uusiin tapoihin.

Eräänä päivänä puistossa koulukaverit huomasivat ensimmäistä kertaa, miten Elsie sormeili kiveä. Kaikki panivat sen merkille, mutta vain Meredith avasi suunsa.

”Mikä juttu tuo kivi on? Uusi poikaystävä vai?”

Meredithillä oli paksu hymy, joka paljasti vähän liikaa vaaleanpunaista ientä. Kun jokin oli hänestä huvittavaa, niin kuin nyt, hän heilautti kiharoitaan ja irvisti. Heidän kaveriporukassaan Elsiestä tykättiin enemmän, ja, kuten he molemmat hyvin tiesivät, Meredith odotti aina tilaisuutta nolata Elsie. Sinä päivänä puistossa oli muutama tyttö heidän porukastaan. He istuivat pysähtyneissä keinuissa jalkojaan heilutellen.

Elsie nousi jalkeille ja kääntyi muita päin. ”Kivellä voi tehdä vaikka mitä”, hän sanoi.

”Yäk, ällöä”, eräs tytöistä sanoi. Muutama nauroi.

”En minä tarkoittanut mitään *sellaista*.” Elsie kohotti kiven poskensa korkeudelle ja taivutti kyynärpäätään kuin olisi sin-koamassa sen ilmaan. Meredith säpsähti.

”Mikä on väkivaltaisinta, mitä olette ikinä tehneet?” Elsie kysyi. Kukaan ei vastannut. Elsie jatkoi: ”Jos saa kalan, sitä pitää ottaa pyrstöstä kiinni ja hakata aivot pihalle kiveä vasten.” Hän jännitti hauiksensa hetkeksi ja sitten laski kätensä hitaasti, hitaasti. Isä inhosi kaikenlaista metsästystä, eikä kukaan ollut koskaan vienyt Elsietä kalaan.

Vitsit loppuivat siihen. Hetken verran elokuussa Meredith ja pari muuta kaivelivat vanhempiensa takapihoilta kiviä ja kanniskelivat toisinaan niitä mukanaan. He eivät kuitenkaan nähneet siinä oikeastaan mitään järkeä, ja villitys unohtui pian.

Syksy tuli, ja lukuvuoden alettua Elsien englannin opettaja pyysi Hannahin ja Ericin tapaamiseen. Neiti Varden oli huolissaan heidän tyttärestään ja keskustelisi asiasta mieluiten kasvotusten. Kutsu tuli yllätyksenä. Hannahin ja Ericin käsityksen mukaan Elsie oli aina ollut mallioppilas.

Rouva Wilson, joka oli pyöreäposkinen ja viimeisillään rakkaana löysässä kukkamekossaan, oli vastassa aulassa ja johdatti heidät Vardenin luokkaan. Wilson oli ilmeisesti vastaava englannin opettaja ja osallistuisi tapaamiseen. ”Than vain henkiseksi tueksi.”

Ensimmäisenä luokkaan marssi Hannah, joka antoi opettajan pitää ovea auki. Päällepäin ei voinut nähdä, että tämä nainen jakupuvussa ja korkeissa koroissa jännitti kohtaamista syistä, joita ei itsekään osannut eritellä. Koulun parkkipaikalla hänessä oli herännyt etäinen tarve antaa ylen. Hän kävi istumaan Vardenia vastapäätä – opettaja oli nuorempi kuin Wilson ja hieman paremmin pukeutunut – ja odotti aviomiestään, joka seurasi perässä.

Luokan vastakkaisella seinällä oli sinisiä ja vihreitä kaappeja, joista tuli mieleen uimahallin pukuhuone. Korkeissa metallilaatikoissa oli epäilemättä koulukirjoja ja päiväkirjoja, pari

ryttääntynyttä rakkauskirjettä ja kenties jokunen tupakkapiilo. Hannahin kouluaikoina kaapit olivat olleet harmaita, eikä niihin ollut saanut liimata tarroja. Silti hän oli rakastanut kaappiaan. Siitä, että omaisuutensa sai muilta piiloon lukitun oven taa, tuli upean aikuinen olo. Puiset pulpetit ja tuolit oli lakattu tummaksi, ja seinillä julisteet esittelivät 4B-luokan tyttöjen lahjoja ja luovuutta. Mutta missä olivat Elsien työt? Yhdessäkään seinälle nostetussa paperissa ei ollut tämän nimeä. Oliko mahdollista, etteivät Elsien projektit olleet riittävän hyviä? Hannahin nerokkaan tyttären, jonka pikkuvanha luovuus kypsi hänen ohjauksessaan – oli täytynyt tapahtua virhe. Riitti kun katsoi seinälle valittuja töitä.

Wilson kysyi, maistuisiko kenellekään tee tai kenties kekksi. Niille ei ollut ottajia.

”Autatteko te toisinaan Elsietä läksyissä?” Varden kysyi. ”Jos hänen täytyy kirjoittaa essee historian tai englannin tunnille, näyttääkö hän sitä teille?” Silmälasien paksujen ja leveiden linssien takana hänen silmänsä näyttivät venyvän yli kasvojen reunojen. Se näytti sekä naurettavalta että hitusen uhkaavalta.

Hannah sanoi: ”Lapsemme ovat hyvin itsenäisiä. Toivon, ettette ajattele heidän palauttavan töitä, joita he eivät ole tehneet itse.”

”Ei ole kyse mistään sellaisesta.”

Eric vaihtoi asentoa tuolissaan. ”Tavallisesti Elsie sulkeutuu huoneeseensa tekemään läksynsä. Isoisä katsoi joskus tehtäviä hänen kanssaan, erityisesti kun Elsie oli nuorempi. Mutta se koski kyllä pikemminkin matikkaa – isoisällä oli hyvä numeropää.”

”Eikös hän menehtynyt hiljattain? Lienee raskasta Elsielle.”

Varden nyökkäili puhuessaan ja vielä hetken hiljettyäänkin. Vastaava opettaja kurtisti myötätuntoisesti kulmiaan.

”Kyllä me pärjäämme”, Eric sanoi juuri kun opettajan pää lakkasi nyökyttelemästä.

”Tätä ei ole valitettavasti helppo kertoa”, Varden sanoi. ”Kuten tiedätte, opetan tytöille englantia, ja viime aikoina,

tai oikeastaan jo jonkin aikaa, jotkin Elsie'n kirjoitukset ovat olleet... Miten siinä niitä kuvailisit, Maggie?"

"Huolestuttavia", Wilson ehdotti.

"Juuri niin. Huolestuttavia."

Hannah pyysi tarkentamaan.

"Suoraan sanottuna Elsiellä on väkivaltainen mielikuvitus. Esimerkiksi tällä viikolla hän kirjoitti tarinan nuoresta naisesta, jonka isä sodasta palattuaan sitoo tytön kädet selän taakse kiinni aitaan ja sitten sytyttää tytön tuleen, kun naapurit katselevat etupihoiltaan."

Wilsonin silmät laajentuivat. Lyhyt hiljaisuus laskeutui luokkaan, kunnes Eric särki sen. "Mikä oli tehtävänanto?"

"Kirjoittaa jälleennäkemisestä", Varden vastasi.

Tämä ei ollut ainoa esimerkki. Toinen tarina koski Dinanimistä tyttöä, joka rakastui raiskaajaansa, ulkomaalaiseen poikaan. Kun Dinan veljet saivat kuulla suhteesta, he menivät pojan vanhempien pakeille ja ehdottivat perheet yhdistävää avioliittoa. Sitten tuuditettuaan ulkomaalaiset valheelliseen turvallisuuden tunteeseen Dinan veljet teurastivat koko porukan. Wilson toivoi olevan itsestäänselvää, ettei koulussa hyväksytty muukalaisvihaa. Kolmannessa kertomuksessa, Varden jatkoi, nuori mies näkee isänsä haamun ja saa etiäisen kuolemastaan.

Kuunnellessaan Eric mietti, miten hyvin hän oikeastaan tunsi tyttärensä. Elsiekö oli kirjoitellut tuollaista? Sekö sama Elsie, joka halusi panna salaattiin ketsuppia ja selosti usein tekemisiään laulelmilla: *Nyt vaatteet pois ja sukka / seuraavaksi pestään tukka?* Sekö Elsie, joka vasta viime viikolla itki, kun sai huonon nopanluvun Monopolyssa? Sekö, jolla oli ilkkurinen ylipurenta, pikkutyttö jonka sinisiä hiuslenkkejä löytyi talon joka kerroksesta ja joka matosta? Sekö sama Elsie kuvitteli raiskauksia, polttomurhia ja joukkosurmia?

Hannahilla oli mielessään erilainen kysymys. "Olivatko ne mistään kotoisin?"

"Anteeksi?"

ROSENTHALIT eivät ole tavallinen perhe. Perheen vanhemmat Hannah ja Eric ovat hurskaita juutalaisia, jotka asuvat lastensa ja Ericin holo-kaustista selvinneen isän Yosefin kanssa. He uskovat vakaasti Vanhan testamentin totuuteen sekä pahan jatkuvaan läsnäoloon.

Hannah on julkaisemassa kirjan, joka kertoo Yosefin kokemuksista toisen maailmansodan runtelemassa Euroopassa, ja sen myötä on paljastumassa isoisän kauhea salaisuus. Samaan aikaan perheen täydellinen tytär Elsie katoaa mystisesti. Palatessaan hän on muuttunut, ja Hannah epäilee tyttärensä uponneen juutalaisen mystiikan mukana varjoihin.

Elsien veljelle, Oxfordissa opiskelevalle Tovyahille, totuus on paljon yksinkertaisempi: hänen sisarensa on pakkomielteisen perinteisen ja kunnianhimoisen perheensä tuotos.

Kiihko on vavahduttava perhetarina, joka uhkuu suuren yliopistoromaanin energiaa ja hyytävän kauhutarinan tunnelmaa. Romaani tarjoaa vastustamatonta jännitystä, jossa mystiikka kohtaa perhedraaman.



VASTUSTAMATON
PERHESAAGA
SALAISUUKSISTA,
MYSTIIKASTA
JA USKONNON
TUHOAVASTA
VOIMASTA

ISBN 978-952-352-266-4

KL 84.2

ROMAANI



KOSMOS